

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філософського
факультету А.Є. Конверський

(Signature)
« 25 » 2019 року

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ**

**для здобувачів освітньо-наукового рівня
доктор філософії**

галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність	052 Політологія
освітній рівень	третій (освітньо-науковий)
освітня програма	Політологія

Затверджено
вченою радою
філософського факультету
«25» листопада 2019 року
Протокол № 4

Київ-2019

Укладачі: Гончарук В.П., кандидат політичних наук, доцент (тема 10); Лященко І.А., кандидат політичних наук (тема 12); Малкіна Г.М., доктор політичних наук, доцент (тема 8); Олещук П.М., доктор політичних наук, доцент (тема 11); Федорченко В.М., кандидат політичних наук, доцент (тема 9); Хилько М.І., доктор філософських наук, професор (тема 13); Цвих В.Ф., доктор політичних наук, професор (теми 1-7); Шляхтун П.П., доктор філософських наук, професор (вступ, упорядник).

Складення комплексного випускного іспиту зі спеціальності 052 – «Політологія» передбачено освітньо-науковою програмою підготовки фахівців з вищою освітою за спеціальністю 052 – «Політологія» освітньо-наукового рівня «доктор філософії» на філософському факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Особливістю іспиту є винесення на нього наукової проблематики політичної влади як найважливішого засобу здійснення політики. Як і поняття «політика», поняття «політична влада» є однією з базисних категорій політичної науки. Політика і влада органічно взаємопов'язані, вони не тільки нероздільні, а й взаємозумовлюють одна одну. Зміст політичної науки в освітньому процесі може бути розкритий і як розгортання змісту категорії «політика» (це здійснюється на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти), і як розгортання змісту категорії «влада», що передбачено освітньо-науковою програмою підготовки фахівців з вищою освітою за спеціальністю 052 – «Політологія» освітньо-наукового рівня «доктор філософії».

Програму комплексного іспиту складено згідно з освітньо-науковою програмою і навчальним планом підготовки фахівців за спеціальністю 052 – «Політологія» освітньо-наукового рівня «доктор філософії» на основі базової навчальної дисципліни «Влада: концептуальний аналіз» з урахуванням відповідної проблематики вибіркових дисциплін «Сучасна політична наука в США», «Некласичні політичні ідеології», «Виборчі системи», «Політична семіотика», «Ігровий аспект політики», «Актуальні проблеми безпекової політики держави». Програма містить перелік відповідної наукової літератури та контрольних питань до іспиту.

Метою комплексного іспиту є систематизація, перевірка та оцінка знань про публічну владу як найважливіший засіб здійснення політики здобувачів освітнього ступеня «доктор філософії» зі спеціальності 052 «Політологія».

Тема 1. Влада як глобальний соціокультурний феномен і як предмет та об'єкт науки. Основні підходи до розуміння і визначення поняття влади, її типологічний аналіз

Влада як: 1) універсальна характеристика людського буття (С. Пролєєв); 2) окремий вид людських відносин (Р. Даль, М. Фуко); 3) продукт історичного розвитку (Л. Конрад); 4) влада (політична влада) як вольове відношення між людьми; 5) засіб комунікації (Г. Арентдт, Ю. Габермас, Н. Луман). Проблема співвідношення панування/підпорядкування, природа підпорядкування, влада/вплив. Влада і владні повноваження. Влада і авторитет (potentia, potestas – здатність, auctor – автор, творець, potere – бути здатним).

Етимологія слова “влада”: “власть”, “power”, “macht” тощо. Влада у Стародавній Греції: “архе” (з грецької: “начало”, “початок”, “принцип”), “кратос” (з грецької: “сила”, “влада”, “панування”, “вождь”, “могутність”), “куерос” (з грецької: “влада”, “той, що володіє владою”). Поняття влади у Стародавньому Римі: “імперіум” (з латини: “imperare” – “командувати”, “наказ”, “веління”, “припис”, “розпорядження”), “аукторітас” (з латини: “auctoritas” – “авторитет”, “вплив”, “судження”, “думка”, “воля”), “потестас” (з латини: “potestas” – “сила”, “міць”, “дія”, “цінність”), “домінаціо” (з латини: “dominatio” – “правило”, “правління”, “панування”), “потере” (з латини: “potere” – “бути здатним”).

У сучасному розумінні “влада” як: 1) право та можливість керувати, розпоряджатися чимось або кимось; 2) політичне панування, політичний устрій; 3) державна влада (законодавча, виконавча, судова); 4) військова могутність (військова влада).

Джерела і носії влади. Засоби здійснення влади (сила, право тощо). Властивості влади. Класифікація влади. Ресурси влади. Форми влади та їх типологічний аналіз: символічна, структурна та інструментальна влада. Влада поза людською спільнотою (Ф. де Валь). 12 ознак чистої влади (С. Пролєєв).

Тема 2. Влада і політика. Влада як механізм життєдіяльності

Взаємодія у трикутнику “влада – держава – право”. Поняття та ознаки державної влади. Форми і методи здійснення державної влади. Співвідношення права і влади. Право на владу. Право як політика влади (Р. Єринг). Правові концепції влади у працях французьких дослідників (Ж. Ведель, М. Дюверже, Ж. Бурдо). Тлумачення політичної влади як “чинності на службі ідеї” (Ж. Бурдо). Три аспекти влади: юридичний, психосоціологічний та історичний. Влада як юридичний феномен – не лише енергія правової ідеї, а й посередниця між правовою ідеєю і позитивним правом. Класифікація історичних форм влади: анонімна, індивідуалізована, інституціоналізована (з елементами індивідуалізованого типу влади).

Ознаки правової держави: верховенство правового закону; реальність прав і свобод індивідів; організація і функціонування суверенної державної влади на основі принципу поділу влади.

Принципи правової держави: загальність правління правових законів; поділ влади; пріоритет прав і свобод людини і громадянина; юридична взаємовідповідальність держави та особи. Проблеми формування правової держави в Україні.

Поняття “легальність” та “легітимність” влади. Співвідношення “легітимності” (з латини: “legitimus” – “згідно з законами”, “правомірний”, “законний”) і “легальності” (з латини: “legalis”, “legis” – закон).

Легітимність політичної влади: проблеми дефініції і основні теоретичні моделі. Суспільна довіра як основа легітимності влади. Основні концепції розподілу легітимної влади: марксистська (А. Грамші, Л. Альтусер,

Р. Мілібден, Н. Пуланзас); елітистська (Ч. Мілс, У. Домхофф, Т. Дай, Дж. Хіглі); плюралістська (Р. Даль, Ч. Ліндблом, Н. Полсбі, Р. Уейст).

Легітимність влади за М. Вебером: визнання влади правителів і обов'язок керованих їй підкорятися. Три “чистих” типи легітимності влади: традиційний; харизматичний; раціонально-легальний. Легітимність за Д. Істоном – це можливість, завдяки якій політична система може впоратися з проблемами забезпечення стабільності системи в цілому. Джерела влади: ідеологія, політичний режим і політичне лідерство. Узагальнення концепцій легітимності влади М. Вебера і Д. Істона в теорії Д. Бетхема.

Типи легітимності за французьким дослідником Ж. Шабо: демократична, ідеологічна, технократична, онтологічна. Роль і значення легітимності в забезпеченні стабільності політичної системи (С. Ліпсет). Легітимація і символічна боротьба за П. Бурдьє. Проблема легітимації пізнього капіталізму (Ю. Габермас). Легітимація влади в теорії соціальної комунікації Т. Парсонса і Н. Лумана. Легітимація як результат “злиття воєдино законів держави і законів серця” (М. Фуко).

Сім типів легітимності за Д. Хелдом: 1) авторитарна легітимність; 2) легітимність в силу традицій; 3) згода в силу апатії і політичного відчуження; 4) прагматичне підпорядкування; 5) інструментальна легітимність (загальне благо); 6) нормативна згода (на основі політико-правових засад); 7) ідеальна нормативна згода.

Проблема легітимності – проблема участі мас в управлінні державою. Криза легітимності та ефективність політичної влади.

Тема 3. Концепції влади

“Влади людини – це наявні засоби досягнення певного блага у майбутньому” (Т. Гоббс). Т. Гоббс як засновник “каузальної” концепції влади. “Herrschaft” (панування) як заміна “соціологічно аморфного” поняття влади за М. Вебером.

Характеристика категорії “влада” за напрямками: 1) характеристика індивіда; 2) міжперсональна конструкція; 3) ресурс; 4) причинна конструкція; 5) філософська категорія.

Дві традиції дослідження феномену влади. “Секційна (групова) концепція влади” (Дж. Скотт) або “традиція реалізму” (Р. Даль) у працях Г. Лассуелла, Е. Кеплен, Р. Даля, Д. Картрайта, С. Льюкс, Е. Гідденса. “Несекційна концепція влади” (Х. Арендт, Т. Парсонс, М. Фуко).

Біхевіоралістська (з англійської “behaviour” – поведінка) концепція влади (Р. Даль, Б. Крік, Г. Лассуелл, Ч. Мерріам, Е. Кеплен, Д. Річчі, А. Соміт, С. Таненхауз, Ю. Фальтер). Три основні підходи до розуміння влади в біхевіоралістській концепції: силова, ринкова та ігрова моделі влади.

Телеологічна концепція (з грецької: “telos”, “teleos” – “мета”, “результат”, “кінець”) влади – здатність досягнення поставлених цілей, одержання намічених результатів.

Інструменталістська концепція влади (О. Тоффлер). Основні джерела (засоби) влади: сила, багатство, знання.

Системна і структурно-функціональна концепції влади (Г. Алмонд, Д. Істон, М. Крозьє, Т. Парсонс). Підходи в межах системної концепції: 1) макропідхід (Д. Істон, Т. Парсонс); 2) мезопідхід (М. Крозьє); 3) мікропідхід (М. Роджерс і Т. Кларк).

Реляціоністська (з англійської “relation” – відношення, зв'язок) концепція влади. Три основні варіанти реляційної інтерпретації влади: теорія “супротиву” (Дж. Картрайт, Дж. Френч, Б. Рейвен); теорія “обміну ресурсами” (П. Блау, Д. Хіксон, К. Хайнінгс); теорія “розподілу зон впливу” (Д. Ронг).

Соціологічна теорія влади П. Бурдьє, поняття “символічної влади”. Символічна влада — це сила змінювати бачення світу, отже, і сам світ. Легітимність влади передбачає «незнання», міфічність, несвідоме прийняття людьми панівних цінностей та установок.

Концепції влади в теорії раціонального вибору (К. Доудінг). Зведення всієї багатоманітності людської діяльності до певних спрощених моделей — ігор, в кожній із яких визначаються оптимальні для конкретних суб'єктів стратегії.

Альтернативні концепції влади (Х. Арентт, Т. Парсонс, М. Фуко) – заперечення необхідності існування конфлікту та боротьби інтересів для встановлення та реалізації владних відносин.

Влада крізь призму комунікативної дії (Ю. Габермас, Н. Луман).

Тема 4. Політична влада та її форми. Багатовимірність політичної влади

Сутність політичної влади та її основні характеристики. Влада як соціальний феномен і інструмент політики. Співвідношення політики і влади (З. Бауман, М. Вебер). Особливості політичної влади: 1) верховенство (обов'язковість її рішень для всього суспільства); 2) публічність (загальність); 3) легальність та легітимність; 4) влада і вплив; 5) політика і влада; 6) верховна влада; 7) влада як політичний вимір; 8) влада як формування політичної свідомості; 9) моноцентричність (існування загальнодержавного центру прийняття рішень) тощо. Форми політичної влади: державна влада, влада у формі політичного впливу, влада як формування політичної свідомості.

Класифікація політичної влади. Співвідношення понять політична/державна/публічна влада. Ресурси політичної влади: утилітарні, примусові (силові), нормативні, економічні, соціальні, культурно-інформаційні, структурні, психологічні, матеріальні тощо.

Багатовимірність політичної влади. Одновимірний підхід до розуміння політичної влади (плюралістичний погляд на владу – Р. Даль, Н. Полсбі, Р. Волфінджер, Р. Мерельман та ін.). Двовимірний підхід до розуміння політичної влади (П. Бахрах, М. Барац). Тривимірний підхід до розуміння влади (С. Льюкс, Т. Болл). Концепція “SoftPower” (“м'яка влада/сила”), “HardPower” (“жорстка влада/сила”) та “SmartPower” (“розумна влада/сила”) (Дж. Най).

Тема 5. Групи інтересів у сучасних суспільствах. Недержавні види влади

Поняття “групи інтересів”. Основні виміри дослідження груп інтересів: 1) групи інтересів як політичні актори в плюралістичній (Р. Даль, А. Лейпхарт) і неокорпоративістській (А. Косон, Дж. Лембрух, Ф. Шміттер) моделях політичних систем; 2) проблема артикуляції інтересів між заінтересованими групами і державою в системі ліберальної демократії (Г. Алмонд, Д. Бері, Ж. Блондель, А. Болл, Дж. Вілсон, Р. Гарсон, Г. Джордан, Р. Ентман, Х. Ерман, Ф. Міллуорд, Дж. Річардсон, Р. Солсбері); 3) особливості впливу груп інтересів на процес прийняття управлінських рішень (Дж. Грінвуд, Дж. Річардсон, А. Поттер, С. Сіглер, Р. Роуз). Поняття “групи тиску” (М. Дюверже, Г. Алмонд, Г. Пауел, Д. Джордан, С. Фортеск`ю, У. Акеман), ексклюзивні (exclusive) і неповні (partial) групи тиску.

Влада громадянського суспільства. Об’єктивні та суб’єктивні причини виникнення громадсько-політичних об’єднань та рухів. Громадянське суспільство та державна влада: механізми взаємодії. Ненасильницькі засоби здійснення влади.

Теорія “паралельної держави” (турецьк. “derindevlet”) або “глибинної держави” (англ. “DeepState”). Концепт “державна в державі” (лат. *impregiuminimpregio*) в працях М. Дж. Гленнона, М. Лофгрена, Г. Фрідмана та ін.

Сучасні корпорації (транснаціональні корпорації, кейрецу, сюдани, чеболі, фінансово-промислові групи тощо) як політичні групи інтересів. Поняття “корпоративний переворот” (У. Лаффереті).

Лобізм як багатоаспектний феномен соціально-економічної і політичної систем. Основні види лобізму: прямий, непрямий, внутрішній.

Поняття “клієнтелізму” (з латини “clientela” – форма соціальної залежності в Стародавньому Римі). Патрон-клієнтистські відносини. Еволюційні форми клієнтеля: 1) локальний двосторонній міжперсональний зв’язок (patronage/simplepatronage); 2) зв’язок патрон–посередник–клієнтеля (patron-brokerage); 3) організаційне посередництво (organizationalbrokerage) (Ш. Ейзенштадт, Л. Ронігер).

Неполітичні (недержавні) види влади: влада батька/матері, влада сім’ї, влада догм, влада партії, влада авторитету, влада вчителя, влада мафії, влада церкви тощо.

Політична влада в Україні. Співвідношення політичної та державної влади. Державна влада як вища форма політичної влади. Державна влада в Україні та її розподіл. Формування системи стримувань та противаг в Україні. Законодавча, виконавча та судова гілки влади. Етапи становлення організації державної влади в Україні. Традиція виборності влади в Україні. Політичні партії в системі державної влади. Органи державної влади України, їх функції та повноваження. Проблеми організації державної влади в Україні.

Концептуальні підходи до визначення поняття “публічна політика” і “публічна влада”. Особливості публічної політики, її зміст та функції. Структура інститутів публічної політики. Механізми функціонування представництва інтересів та забезпечення публічної політики в Україні. Групи інтересів у політичному процесі сучасної України. Групи інтересів у системі громадянського суспільства. Громадянське суспільство та публічна політика в

Україні. Влада громадянського суспільства в Україні. Засоби масової інформації як “четверта неформальна гілка публічної влади”. Проблема взаємопроникнення політичної і економічної влади в Україні. Особливості функціонування фінансово-політичних груп у системі публічної політики. Проблеми та перспективи формування партнерської взаємодії влади, бізнесу, громадянського суспільства в Україні.

Тема 6. Відповідальність як ціннісний вимір політичної влади

Влада і відповідальність – “дві сторони однієї медалі”. Сутність, поняття та види соціальної відповідальності. Поняття політичної відповідальності. Політична відповідальність як вид соціальної відповідальності. Політична відповідальність як визначальна ціннісна детермінанта владно-управлінських відносин. Політична конкуренція та її вплив на формування політичної відповідальності національних еліт. Інститути політичної відповідальності в системі вищих органів державної влади і місцевої влади. Інституціональні форми політичної відповідальності в системі взаємовідносин громадянського суспільства та держави. Співвідношення понять “civilresponsibility” і “civilliability”. Громадянська відповідальність особи як атрибутивний феномен правового суспільства. Становлення інститутів політичної відповідальності в Україні. Політична відповідальність як ціннісний пріоритет політико-управлінських відносин у сучасній Україні.

Тема 7. Майбутнє влади і науки про неї. Сакральна природа влади

Наука про владу (кратологія, від грецьк. kratos – влада і logos – слово, учення). Історичні передумови формування кратології та її становлення як фундаментальної науки та навчальної дисципліни. Виникнення і розвиток знань про владу в Україні та в світі. Предмет науки про владу, її мета, завдання, функції і методи. Політологія і кратологія: спільне та відмінне (Дж. Кетлін, М. Фуко, В. Халіпов). Кратологія як загальна система наук про владу та проблеми їх класифікації. Кратологія та її фундаментальні галузі: базові, спеціальні, комплексні. Основні підходи до внутрішньої структуризації науки про владу: загальна, теоретична, практична, порівняльна кратологія. Провідна роль кратології в системі наук та навчальних дисциплін у XXI ст.

Формування та історична трансформація знань про владу в зарубіжних країнах. Становлення знань про владу в Стародавньому світі. Еволюція знань про владу в епоху Середньовіччя. Трансформація уявлень про владу в Новий час. Владознавчі ідеї Новітнього часу. Формування та еволюція знань про владу в Україні. Становлення уявлень про владу в Київській Русі. Українська владознавча думка литовсько-польської і польсько-козацької доби. Українська владознавча думка у XIX ст. – 30 рр. XX ст. Влада та її інтерпретація в УРСР. Розвиток знань про владу в сучасній Україні.

Тема 8. Концепції влади в сучасній політичній науці США

Політика і влада після цифрової революції. Влада в новому цифровому світі. Реальна та віртуальна влада. Трансформація державної влади та державного суверенітету. Поняття електронного суверенітету. Концепція занепаду влади М. Наїма. Руйнування бар'єрів влади та нові можливості для мікровлади. Ринкова влада як окремий прояв концепту влади. Революції збільшення, мобільності та ментальності як чинники занепаду влади. Занепад влади в національній політиці. Кінець абсолютної монополії на застосування насильства. Концепція нової влади Дж. Хейманса. Чому і як функціонують нововладні спільноти. Мистецтво змішування старої та нової влади. Влада в умовах постправди.

Тема 9. Проблеми влади в неklasичних політичних ідеологіях

Влада, владарювання, суб'єкти, ресурси політичної на релігійної влади в основних доктринах релігійного фундаменталізму. Сутність теократії. Мета та межі політичної влади в основних доктринах екологізму. Екологічні рухи у взаємодії з державами та міжнародними організаціями. Державна влада та державний суверенітет, трансформація владних інститутів у процесі глобалізації. Антиглобалізм. Влада та рівність в основних доктринах фемінізму.

Тема 10. Вибори як засіб формування органів публічної влади

Поняття об'єктивного та суб'єктивного виборчого права. Активне та пасивне виборче право. Основні принципи демократичного виборчого права. Поняття, функції та основні різновиди виборів. Президентські, парламентські та місцеві вибори, способи їх проведення. Суб'єкти та стадії виборчого процесу. Мажоритарна виборча система та її різновиди. Особливості та різновиди пропорційної виборчої системи. Змішана виборча система. Переваги та недоліки основних типів виборчих систем.

Тема 11. Символічні засади легітимації політичної влади

Символ та знак. Політичний символ як поєднання знаку та значення. Символічний простір сучасної політики. Символ як відображення політичної свідомості. Політична емблематика. Політичні символи за різних політичних режимів. Символи у легітимації тоталітаризму та авторитаризму. Символи демократичної влади. Символи в електоральних кампаніях. Реалізація історичної політики у сучасних державах. Формування національного символічного простору. Руйнація символічного простору політики за умов трансформації політичного режиму. Семіотичний аналіз політичного дискурсу.

Тема 12. Ігровий аспект політики як діяльності щодо здійснення влади

Варіативність взаємозв'язку категорій «політика» та «гра», їхній понятійний зміст. Дискурсивний характер понять «політика» («політікá»; «tapolitika»; «politike»; «politika»; «polity»; «policy»; «politics») та «гра» («play (fun)»; «game»; «квazігра»). Два підходи до розуміння ролі гри в політичному процесі: «гри в політиці» («гри політичної») як конвенційної та автентичної гри політичної та «гри в політику» («політичної гри») як квazігри політичної. Співвідношення політики з конвенційною та автентичною грою політичною. Співвідношення квazігри політичної з реаліями сьогочасного політичного життя.

Тема 13. Безпековий вимір державної влади

Безпекова політика держави та методологічні засади її дослідження. Понятійно-категоріальний інструментарій дослідження безпекової політики держави. Поняття, основні об'єкти і суб'єкти безпекової політики держави, їх класифікація. Національні інтереси і національна безпека. Безпека держави. Об'єкти національної безпеки: особа, суспільство, держава. Складові системи безпеки держави: концепція національної безпеки; сукупність органів державної влади та установ, що забезпечують безпеку; способи і засоби забезпечення безпеки. Захист територіальної цілісності і суверенітету держави та життєво важливих інтересів її населення як основні завдання щодо забезпечення національної і державної безпеки. Внутрішні і зовнішні загрози безпеці держави. «Жорсткі» й «м'які» загрози безпеці держави.

Нормативно-правове забезпечення безпекової політики в Україні. Принципи організації та пріоритети забезпечення фундаментальних цінностей й інтересів українського народу. Детермінанти безпекової політики держави в Україні в умовах сучасних викликів. Внутрішні і зовнішні детермінанти загроз національній безпеці України. Оцінка безпекового середовища України та складових сектору безпеки й оборони. Структурно-функціональні елементи системи забезпечення національної безпеки України. Роль державних органів влади в формуванні перспективної моделі сектору безпеки й оборони, спроможного забезпечити достатній рівень безпеки особи, суспільства й держави. Пріоритетні шляхи залучення громадських організацій та громадян до процесу формування та реалізації державної політики з питань безпеки.

Перелік контрольних питань до іспиту

1. Виникнення та історичні передумови розвитку кратології як науки про владу.
2. Предмет кратології, її мета, завдання, функції та методи.
3. Політологія і кратологія: спільне і відмінне (Дж. Кетлін, М. Фуко, В. Халіпов).
4. Фундаментальні галузі кратології.
5. Концепт влади в Стародавньому світі.
6. Вчення про владу в добу Середньовіччя.

7. Еволюція уявлень про владу в Новий час.
8. Владознавчі ідеї Новітнього часу.
9. Формування та еволюція знань про владу в Україні.
10. Влада як поняття і як метафора. Природа влади.
11. Влада як універсальна характеристика людського буття.
12. Влада як окремий вид людських відносин (Р. Даль, М. Фуко).
13. Влада як продукт історичного розвитку (Л. Конрад).
14. Влада (політична влада) як вольове відношення між людьми.
15. Влада як засіб комунікації (Х. Арендт, Ю. Габермас, Н. Луман).
16. Визначення влади за Є. Вятром
17. Політика і влада, особливості взаємодії (М. Вебер, З. Бауман).
18. Проблемність і складність у визначенні феномену “влада”.
19. Етимологія слова “влада”.
20. Влада і авторитет (potentia, potestas і auctor).
21. Проблема співвідношення панування/підпорядкування, влада/вплив.
22. Влада і владні повноваження.
23. Засоби здійснення влад.
24. Властивості влади.
25. Форми влади.
26. Класифікація влади.
27. Ресурси влади.
28. Джерела і носії влади.
29. Форми влади та їх типологічний аналіз.
30. Влада поза людською спільнотою.
31. Особливості політичної влади.
32. Влада як інструмент політики.
33. Ресурси політичної влади.
34. Класифікація політичної влади
35. Багатовимірність політичної влади.
36. Директивний, функціональний та комунікативний аспекти влади.
37. Одновимірний підхід до розуміння політичної влади (Р. Даль, Н. Полсбі, Р. Волфінджер, Р. Мерельман).
38. Двовимірний підхід до розуміння політичної влади (П. Бахрах, М. Барац).
39. Тривимірний підхід до розуміння влади (С. Льюкс, Т. Болл).
40. Концепція “SoftPower” і “HardPower” (Дж. Най).
41. Право як політика влади (Р. Єринг).
42. Правові концепції влади у працях французьких дослідників (Ж. Ведель, М. Дюверже, Ж. Бюрдо).
43. Тлумачення політичної влади як “чинності на службі ідеї” (Ж. Бюрдо).
44. Дві традиції в поясненні феномену влади в історії політичної думки (Т. Гоббс, М. Вебер, Т. Льюкс та інші; Л. Альтюссер, Т. Парсонс, Х. Арендт та інші).
45. Класифікація історичних форм влади: анонімна, індивідуалізована, інституціоналізована (з елементами індивідуалізованого типу влади).
46. Ознаки і принципи правової держави.

47. Суспільна довіра як основа легітимності влади.
48. Марксистська концепція розподілу легітимної влади (А. Грамші, Л. Альтусер, Р. Мілібден, Н. Пуланзас).
49. Елітистська концепція розподілу легітимної влади (Ч. Мілс, У. Домхофф, Т. Дай, Дж. Хіглі).
50. Плюралістська концепція розподілу легітимної влади (Л. Даль, Ч. Ліндблом, Н. Полсбі, Р. Уейст).
51. “Каузальна” концепція влади.
52. “Herrschaft” (панування) як заміна “соціологічно аморфного” поняття влади за М. Вебером.
53. Біхевіоралістська концепція влади (Р. Даль, Б. Крік, Лассуелл, Ч. Мерріам, Е. Кеплен, Д. Річчі, А. Соміт, С. Таненхауз, Ю. Фальтер).
54. Телеологічна концепція влади.
55. Інструменталістська концепція влади (О. Тоффлер).
56. Системна і структурно-функціональна концепції влади (Г. Алмонд, Д. Істон, М. Крозьє, Т. Парсонс).
57. Реляціоністська концепція влади: теорія “супротиву” (Дж. Картрайт, Дж. Френч, Б. Рейвен); теорія “обміну ресурсами” (П. Блау, Д. Хіксон, К. Хайнінгс); теорія “розподілу зон впливу” (Д. Ронг).
58. Концепції влади в теорії раціонального вибору (К. Доудінг).
59. Влада кризь призму комунікативної дії (Ю. Габермас, Н. Луман).
60. Альтернативні концепції влади (Х. Арендт, Т. Парсонс, М. Фуко).
61. Групи інтересів у системі політичної влади.
62. Теорія “паралельної”/“глибинної” держави.
63. “Корпоративний переворот” за У. Лаффереті.
64. Клієнти як альтернатива формалізованій системі влади в сучасних суспільствах.
65. Співвідношення влади і моралі
66. Співвідношення знання і влади (Л. Штраус).
67. Концептуальні підходи до визначення поняття “публічна політика” і “публічна влада”.
68. Особливості публічної політики, її зміст та функції.
69. Політична відповідальність як визначальна ціннісна детермінанта владно-управлінських відносин.
70. Політика і влада в новому цифровому світі. Як новітні технології змінюють державу та владу.
71. Трансформація державної влади та державного суверенітету після цифрової революції.
72. Концепція занепаду влади М. Наїма. Руйнування бар’єрів влади та нові можливості для мікровлади.
73. Революції збільшення, мобільності та ментальності як чинники занепаду влади.
74. Концепція нової влади Дж. Хейманса. Чому і як функціонують нововладні спільноти.
75. Влада в умовах постправди та фейкових новин (підхід Ю. Н.Харарі).

76. Влада та владарювання в політичних доктринах релігійного фундаменталізму.
77. Особливості влади в теократичних та клерикальних державах.
78. Мета та межі політичної влади в основних доктринах екологізму.
79. Взаємодія екологічних партій та рухів з органами державної влади та міжнародними організаціями.
80. Проблеми державної влади та державного суверенітету в процесі глобалізації.
81. Трансформація влади та владних інститутів в умовах глобалізації.
82. Влада та її обмеження в доктринах антиглобалізму.
83. Проблеми влади та рівності в основних доктринах фемінізму.
84. Виборче право як основне політичне право громадян.
85. Поняття та види виборів.
86. Поняття та стадії виборчого процесу.
87. Основні різновиди мажоритарних виборчих систем
88. Поняття та різновиди пропорційної виборчої системи
89. Особливості змішаних виборчих систем.
90. Знак і значення у політичному символі.
91. Символи у легітимації авторитаризму та тоталітаризму.
92. Особливості демократичних політичних символів.
93. Політичні символи та сучасна історична політика.
94. Особливості політичної символіки в умовах трансформації політичного режиму.
95. Семіотичний аналіз політичного дискурсу.
96. Поняття ігрового аспекту політики.
97. Основні підходи до розуміння ролі гри у політичному процесі.
98. Безпекова політика держави як об'єкт політологічного аналізу.
99. Поняття національної і державної безпеки.
100. Основні об'єкти національної безпеки: особа, суспільство, держава.
101. Складові системи та основні завдання безпекової політики держави.
102. Поняття загроз безпеці держави та їх різновиди.
103. Загрози національним інтересам України та політика держави щодо їх усунення..
104. Вплив євроінтеграційних процесів на безпеку України.

Рекомендована література

Теми 1-7

- Аристотель.* Політика. К. : Основи, 2000. 240 с.
- Ахвледиани А. А., Ковалев А. М.* Собственность. Власть. Политика. М., 1996. 280 с.
- Ачкасов В. А., Елисеєв С. М., Ланцов С. А.* Легитимация власти в постсоциалистическом российском обществе / Институт «Открытое общество». М. : Аспект Пресс, 1996. 126 с.

- Бандурка О.М., Греченко В.А.* Влада в Україні на зламі другого і третього тисячоліть / Університет внутрішніх справ. Х., 2000. 304 с.
- Бек У., Юдін О.* Влада і контрвлада у добу глобалізації: нова світова політична економія / пер. з нім. К. : Ніка-Центр, 2011. 405 с.
- Берега А. В.* Реформування публічної влади: сучасні концепції та політична практика : монографія. К. : Логос, 2012. 359 с.
- Бочаров В. В.* Антропология власти: хрестоматия по политической антропологии / Санкт-Петербургский гос. ун-т. СПб.: Издательство Санкт-Петербург. ун-та, 2007.
- Вебер М.* Политика как призвание и профессия // Избранные произведения / пер. с нем. М.: Прогресс, 1990. С.644-706.
- Вебер М.* Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К.: Основи, 1998. 534 с.
- Власть в жизни и наука о власти: словарь-справочник / под общ. ред. В.Ф.Халипова.* М. : Витязь, 2004. 440 с.
- Власть в русской языковой и этнической картине мира / Ермаков С. В., Ким И. Е., Михайлова Т. В и др.; отв. ред. И. Е. Ким, Е. В. Осетрова.* М. : Языки славянской культуры, 2004.408 с.
- Власть и оппозиция. Российский политический процесс XX столетия / Аксютин Ю. В., Волобуев О. В., Данилов А. А. и др.* М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 1995. 400 с.
- Власть: Очерки современной политической философии Запада / Мшвениерадзе В. В., Кравченко И. И., Осипова Е. В. и др..* – М.: Наука, 1989. – 328 с.
- Войтович С. О.* Соціальні інститути суспільства: рід, влада, власність. К.: Інститут соціології, 1998. 120 с.
- Воронов Ю. О.* Демократичний транзит: політико-владн і трансформації. К. : Генеза, 2006. 232 с.
- Гальчинський А. С.* Помаранчева революція і нова влада / Інститут стратегічних оцінок. – К. : Либідь, 2005. 368 с.
- Геллер М. Я., Некрич А. М.* Утопия у власти. М. : МИК, 2000. 856 с.
- Добролюбов А. И.* Государственная власть как техническая система: О трех великих социальных изобретениях человечества. 2 изд., стер. М. : Едиториал УРСС, 2003. 237 с.
- Еволюція влади: зб. публікацій / Горлов А. Ф., Королюк В. О., Лавренюк С. І. та ін. 2-ге вид., доп.* К. : Київська правда, 2008. 543 с.
- Етнократологічний словник / Антонюк О. В., Бойко С. С., Бондар Ю. В. та ін.* К. : МАУП, 2007. 576 с.
- Закария Ф.* Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами/ пер.с англ.; под ред. В. Л. Иноземцева. М. : Ладомир, 2004. 383 с.
- Исаев И.А.* Власть и закон в контексте иррационального. М. : Юристъ, 2006. 478 с.
- Канетті Е.* Маса і Влада. К. : Альтернативи, 2001. 416 с.
- Келтнер Д.* Парадокс власти: как обретают и теряют влияние / пер. с англ. Ю. Гольдберга. М. : КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2016.
- Ледяев В. Г.* Формы власти: типологический анализ // Полис. 2000, № 2.

- Льюкс С.* Власть: радикальнийвзгляд. М. : Издательский дом Гос. ун-та – Высше школы экономики, 2010. 240 с.
- Манн М.* Власть в XXI столетии: беседы с Джоном А. Холлом / пер. с англ. К. Бандуровского; под ред. А. Смирнова. М.: Изд. дом ВШЭ, 2014. 208 с.
- Мойзес Н.* Конец власти. От залов заседаний до полей сражений, от церкви до государства. Почему управлять сегодня нужно иначе / пер. с англ. М. : Издательство АСТ, 2016. 510 с.
- Най Д.* Гибкая сила. Как добиться успеха в мировой политике. М. : Тренд, 2006. 397 с.
- Ницше Ф.* Воля к власти. М. : RELF-book, 1984. 352 с.
- Олсон М.* Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп. К. : Лібра, 2004. 272 с.
- Перегуда Є. В.* Виконавча влада України. Політико-правові аспекти модернізації: монографія. К. : Логос, 2013. 405 с.
- Платон.* Держава. К. : Основи, 2000. 355 с.
- Пролесев С. В.* Метафізика влади : монографія. К.: Наукова думка, 2005. 324 с.
- Рассел Б.* Власть. Новый социальный анализ. К.: Стэп-К, 1996. 240 с.
- Рябов С. Г.* Державна влада: проблеми авторитету й легітимності. К., 1996. 177 с.
- Себайн Д., Торсон Т.* Історія політичної думки. К. : Основи, 1997. 838 с.
- Токвіль А.* Про демократію в Америці. К. : Всесвіт, 1999. 590 с.
- Трипольський В. О.* Демократія і влада. К. : Парламентське вид-во, 1999. 174 с.
- Фуко М.* Наглядати й карати. К.: Основи, 1998. 392 с.
- Халипов В. Ф., Башаратьян М. К.* Мир Власти. М.: ООО «Промиздат», 2005. 430 с.
- Халипов В. Ф.* Кратологический словарь. М. : Республика, 1997. 431 с.
- Халипов В. Ф.* Кратология как система наук о власти. М.: Республика, 1999. 303 с.
- Халипов В. Ф.* Кратология – наука о власти: концепция. М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. 367 с.
- Халипов В. Ф.* Кратология (наука о власти): концепция науки – авторская учебная программа. М. : РИО МНЮИ, 2001. 208 с.
- Якубовський О. П., Бутирська Т. О.* Державна влада і громадянське успільство: система взаємодії. О. : ОРІДУ НАДУ, 2004. 198 с.

Тема 8

- Коен Дж., Шмидт Е.* Новий цифровий світ. Як технології змінюють державу, бізнес і наше життя / пер. з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис, 2015. 368 с.
- Найм М.* Занепад влади: від владних кабінетів до полів битви й церков, а потім і до держави, або чому сьогодні бути при владі означає зовсім інше, ніж колись / пер. з англ. О. Дем'янчука. К. : Форс Україна, 2017. 448 с.
- Харарі Ю. Н.* 21 урок для 21 століття / пер. з англ. О. Дем'янчука. К. : Форс Україна, 2018. 416 с.

Харарі Ю. Н. HomoDeus. Людина божественна. За лаштунками майбутнього / пер. з англ. О. Дем'янчука. К. : Book Chef, 2018. 512 с.

Хейманс Дж. Новая власть: какие силы управляют миром и как заставить их работать на вас / пер. с англ. М. : Альпина Паблишер, 2019. 504 с.

Тема 9

Андрос О. Є. Екологізм як складова політичного процесу: огляд тенденцій // Збірник наукових статей “ІІІ-го Всеукраїнського з’їзду екологів з міжнародною участю”. Вінниця, 2011. Том.2. С.700–702. Режим доступу: <http://eco.com.ua/>

Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / пер. з англ. К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 109 с.

Бєбик В., Шергін С., Дегтерьова Л. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика. К. : Університет “Україна”, 2006. 208 с.

Кісь О. Дефініції фемінізму // Гендерні студії. 2000. № 17.

Кудряшова И. В. Фундаментализм в пространстве современного мира // Полис. 2002. №1. С. 66-77.

Тема 10

Балабан Р. В. Теорія виборчої системи. К. : Либідь, 2007. 112 с.

Вибори - шлях до демократичного суспільства : метод. матеріали з питань виборчого процесу / Бакаєв Ю., Борденюк В., Василевський О. та ін.; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2002. 77 с.

Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. К. : Ваіте, 2018. 908 с.

Парламентські вибори в Європейському Союзі / Д. С. Ковриженко, Д. М. Котляр, А. М. Євгенєва та ін. К. : Міленіум, 2002. 116 с.

Райковський Б. С. Вибори та виборчі системи: політологічний вимір : монографія. К. : Парлам. вид-во, 2009. 184 с.

Ставнійчук М. І. Законодавство про вибори народних депутатів України: актуальні проблеми теорії і практики / ред. В. Ф. Погорілко; Ін-т держави і права ім. В. М.Корецького НАН України. К. : Факт, 2001. 156 с.

Тема 11

Винайдення традиції / за ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера; пер. з англ. М. Климчук. К. : Ніка-Центр, 2005. 448 с.

Мисюров Д. Политика и символы. М. : РИП-холдинг. 124 с.

Почепцов Г. Г. Семиотика. М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2002. 432 с.

Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / пер. с итал. В. Г. Резник и А. Г. Погоняйло. СПб. : Симпозиум, 2004. 544 с.

Юнг К. Г. Архетип и символ / пер. с нем. М. : Ренессанс; СП «ИВО-СидД», 1991. 304 с.

Тема 12

Андрієнко О. Ігрове начало у бутті демократичного суспільства. Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrs/2009_2/NRO_2009_2%5C02%5C00_Andrienko.pdf

Гейзінга Й. HomoLudens. Досвід визначення ігрового елемента культури / пер. з англ. О. Мокровольський. К. : Основи, 1994. 250 с.

Кершиц О., Мотузенко, Б. Политика как игра (основы игрового анализа политики). / Режим доступу:

http://netgorod.narod.ru/articls/Motuzenko_Kershits.htm

Кран А. Правила гри у політиці як чинник політичної стабільності в контексті теорії неінституціоналізму. Режим доступу:

<http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/politics/2009/110-97-20.pdf>

Лященко І. Гра в політиці та гра в політику (український вимір) // Політологічний вісник: зб. наук. праць. К. : ВАДЕКС, 2013. Вип. 70. С. 253-263.

Лященко І. Політика та гра: теоретичне дослідження зв'язку понять // Політологічний вісник: зб. наук. праць. К. : ІНТАС, 2011. Вип. 54. С. 233-240.

Тема 13

Арон Р. Мир і війна між народами / пер. з фр. К. : МП «Юніверс», 2000. 688 с.

Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. К.: НІСД, 2016. 528 с.

Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища. К. : НІСД, 2015. 100 с.

Стратегія національної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015.

Тойнбі А. Дж. Постижение истории /пер. с. англ. М. : Прогресс, 1991. 736 с.

Шерр Дж. Трансформація сектора безпеки. Режим доступу:

<http://www.bbc.co.uk>.